

Lucas Cranach

a malířství
v českých zemích
(1500–1550)

MAGDALÉNA
NESPĚŠNÁ HAMSÍKOVÁ

PRAHA 2016

Úvod	9
I. METODICKÉ PŘÍSTUPY K DÍLU LUCASE CRANACHA ST.	13
Cranach v dobových pramenech – první životopisy	15
Snahy o obsažení celku – první monografie, znalectví a formování Cranachova ōevru	17
Katalogy sbírek, teoretizující umělcí, uměleckohistorické cestopisy doby romantismu	18
Cranach ve velkých syntézách vědeckých dějin umění	19
Podrobné monografie, Cranachův život ve světle pramenů – milovnící umění versus pozitivisté 19. století	22
Problematika Cranachova ōevru z hlediska stylové kritiky, nalezení netušených počátků	25
Slepá ramena cranachovského bádání a cesty ven – revize, důkladná stylová analýza	26
Posun v hodnocení kvality a formálních prvků Cranachova ōevru – umělec a jeho dílna	29
Zaostření na detaily – polarizace a specializace bádání	32
Cranach a podunajská škola, jeho vídeňské počátky	32
Text a obraz – ikonologické studie.	
Cranach jako malíř humanistů či vzdělaný humanista?	32

Cranach jako první vizualizátor <i>nové víry</i>	34
Cranach umělec či podnikatel?	35
Cranach v infračerveném světle – výsledky průzkumu techniky malby a jejich využití v historii umění	37
Cranachovi samostatně činní žáci a následovníci	40
Česká literatura o Cranachovi a jemu blízkých umělcích	42

II. OSOBNOST A DÍLO LUCASE CRANACHA ST.

Provoz jeho dílny a charakteristické rysy určující širokou odezvu jeho výtvarného projevu v Čechách a na Moravě	53
Lucas Cranach st. (1472 Kronach – 1553 Výmara)	55
Cranachovo „vídeňské období“ – expresivní počátky	56
Cranach ve Wittenbergu – charakter zakázek a předpoklady změny stylu	69
Stěžejní dílo této doby – retábl s Martyriem sv. Kateřiny	75
Emblematický znak či signatura okřídleného hada	78
Cranachova nizozemská cesta roku 1508 a jeho inspirace nizozemským malířstvím	79
Lucas Cranach a dílna, masová dílenská produkce líbezných Madon	85
Cranachovy grafiky a jejich recepce v soudobé malbě	91
Kristus, dvanáct apoštolů, sv. Pavel a Jan Hus?	99
Reprezentativní zakázky a exporty do českých zemí	103
Obrazy pro olomouckého biskupa Thurza	103
Retábl pro katedrálu sv. Víta v Praze	114
Cranachova dílna a podnikatelské aktivity	120
Cranach a „první mediální válka v historii“	122
Lucas Cranach a velká zakázka kardinála Albrechta Braniborského v Halle. Příklad fungování dílenské praxe	125

Cranach a Luther – obrazy <i>nové víry</i>	127
Zákon a milost – styl a obsah	131
Varianty obou typů a šíření tématu Zákon a milost	141
Retábl pro protestantský kostel v Jáchymově	145
Aktualizace zobrazení biblických námětů, závěr života Lucase Cranacha st.	150

III. OHLAS DĚL LUCASE CRANACHA ST. V ČECHÁCH A NA MORAVĚ 151

Hlavní aspekty recepce díla Lucase Cranacha st.	153
--	-----

První projevy recepce děl Lucase Cranacha st. v Čechách a na Moravě a jejich kulturněhistorické souvislosti	155
--	-----

Malby hradu Švihova a Cranachovy předlohy – rovina obecné příbuznosti nebo přímá inspirace?	166
--	-----

Paralely dvorské reprezentace: Vídeň – Wittenberg – Švihov?	171
---	-----

Možnost spojení Lucase Cranacha st. s humanistickým prostředím a dvorskou reprezentací v Čechách a na Moravě	179
---	-----

Nástěnné malby v klášterním kostele františkánů v Kadani	180
---	-----

Donátoři nástěnných maleb a jejich vztahy se saským prostředím	186
--	-----

Otázky identifikace postavy rytíře na kadaňských malbách	187
--	-----

Další dílo autorů nástěnných maleb ve františkánském klášteře v Kadani	188
--	-----

Cranachův nejúspěšnější žák v Čechách – Mistr I.W.	191
---	-----

Křídla oltáře z Litoměřic	194
---------------------------	-----

Sebevražda Lukrécie a Judita	196
------------------------------	-----

Želinský oltář	200
----------------	-----

Otázka donátorů a původního umístění retáblu v souvislosti s jeho ikonografií	201
--	-----

Smrt Panny Marie jako exemplum „dobré smrti“ a její souvislosti s epitafní funkcí retáblu	207
--	-----

Datace retáblu a možné podněty k jeho pořízení v roce 1526	210
--	-----

Epitaf z augustiniánského klášterního kostela sv. Vavřince v Mělníku-Pšovce	213
Možnosti identifikace donátora obrazu z Pšovky	217
Následující malby Mistra I.W. ze třicátých let 16. století – měšťanské epitafy	223
Dílna Mistra I.W. ve čtyřicátých letech 16. století. Otázky podílu spolupracovníků, interpretace přípravné kresby	229
Objednavatelé v dílně Mistra I.W. ve čtyřicátých letech 16. století (katedrála sv. Víta a cisterciácký klášter v Oseku)	240
Širší recepce Cranachových prací a jeho dílny v Čechách od dvacátých let 16. století	243
Centra v severozápadních Čechách: Osek, Most, Jáchymov	243
Hans Hesse a retábl z Roudnice	263
Výzdoba šlechtického sídla třicátých let 16. století – nástěnné malby na zámku v Pardubicích a tamní reflexe Cranachova díla	267
Ohlas prostředí dvora saských kurfiřtů v Děčíně	272
Vzdálenější ohlas Cranachových kompozic v Čechách – návaznost na saskou malbu v dalších centrech	276
ZÁVĚR	284
POZNÁMKY	286
PRAMENY A LITERATURA	310
SEZNAM VYOBRAZENÍ	332
SUMMARY	339
JMENNÝ REJSTŘÍK	345